

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пашко П.В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю / П.В. Пашко // Митна безпека. – 2010. – № 1. – С. 6-13.
2. Співак І.В. Технології митного контролю доцільно удосконалити / І.В. Співак // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2010. – № 2(6). – С. 146-150.
3. Копцева Л.О. Вплив міжнародних митних правил на законодавство України щодо митного аудиту / Л.О. Копцева // Митна справа. – 2010. – № 4(70). – С. 62-71
4. Вакульчик О.М. Концептуальні засади діяльності митних органів з постмитних перевірок суб'єктів ЗЕД / О.М. Вакульчик, О.О. Кнішек // Вісник академії митної служби України. – 2009. – № 2. – С. 46-54.
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643?test=qY4Mfbtc78fVKxBUZiQSo0Q8H14Uks80msh8le6.
6. Єсипчук Н. Перспективи митного контролю: постаудит / Н. Єсипчук // Митниця. – 2009. – № 2(51). – С. 8-9.
7. The Modernized Community Customs Code [Електронний ресурс] / European Commission. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/.../458rev_en.pdf.
8. Robert Z. Lawrence, Margareta Drzeniek Hanouz, Sean Doherty, John Moavenzadeh. The Global Enabling Trade Report 2010 [Електронний ресурс] // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2010. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalEnablingTrade_Report_2010.pdf.
9. Robert Z. Lawrence, Margareta Drzeniek Hanouz, Sean Doherty. The Global Enabling Trade Report 2012: Reducing Supply Chain Barriers [Електронний ресурс] // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2010. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/s?s=global+enabling+trade+report>.
10. Тіньова міжнародна торгівля: макроекономічна теорія та фіскальні наслідки для України : монографія / [Вдовиченко А.М., Зубрицький А.І., Рубцов О.М., Семирянов Д.Я., Серебрянський Д.М.]; за заг. ред. Д.М. Серебрянського. – К. : Алерта, 2014. – 202 с.
11. Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
12. Гончарук О.А. Особливості проведення і шляхи удосконалення митного постаудиту / О.А. Гончарук // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 3. – С. 303-305.

УДК 336.719(477)

Стечишин Т.Б.*кандидат економічних наук,**старший викладач кафедри банківської справи**Тернопільського національного економічного університету***ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ**

У статті проведено дослідження сучасного стану фінансового моніторингу в банківській сфері України. Окреслено основні проблеми, з яким стикаються банки при організації фінансового моніторингу з метою протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Запропоновано удосконалення діючої нормативної бази із врахуванням міжнародних вимог, схеми ідентифікації клієнта та виявлення підозрілих операцій, враховуючи ризик-орієнтований підхід.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, фінансовий контроль, відмивання грошей, банківська система, суб'єкт первинного фінансового моніторингу.

Стечишин Т. Б. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО МОНИТОРИНГА В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ УКРАИНЫ

В статье проведено исследование современного состояния финансового мониторинга в банковской сфере Украины. Определены основные проблемы, с которыми сталкиваются банки при организации финансового мониторинга в целях противодействия легализации средств, полученных преступным путем. Предложено усовершенствование действующей нормативной базы с учетом международных требований, схемы идентификации клиента и выявления подозрительных операций, учитывая риск-ориентированный подход.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, финансовый контроль, отмывание денег, банковская система, субъект первичного финансового мониторинга.

Stechyshyn T.B. PROBLEMS OF FORMATION OF FINANCIAL MONITORING IN THE BANKING SECTOR UKRAINE

The article studies the current state of financial monitoring in the banking sector of Ukraine. The basic problems faced by banks in the organization of financial monitoring aiming to counteract to legalization of money received via criminal ways are outlined. Improvements of the current regulations in accordance to international requirements, customer identification schemes and detection of suspicious transactions considering risk-based approach have been offered.

Keywords: financial monitoring, financial control, money laundering, banking system, subject of primary financial monitoring.

Постановка проблеми. Сучасні економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі вимагають значної уваги та ґрунтовного дослідження. Зважаючи, що розвиток національної економіки, забезпечення її стабільності та ефективності залежить від сталості діяльності банківської системи, доцільно здійснювати регулювання та нагляд за нею. Для цього державою розробляються і впроваджуються закони, що регламентують діяльність банків, а також положен-

ня, які встановлюють межі їхньої поведінки. Органи влади, фінансова і банківська системи прагнуть перекрити джерела накопичення доходів, одержаних злочинним шляхом, насамперед у сфері господарських відносин, запобігти відмиванню «брудних» грошей, тобто грошей здобутих злочинним шляхом. Повноцінна діяльність у даному напрямку неможлива без впровадження дієвої системи фінансового моніторингу, що полягає в здійсненні контролю за операціями,

здійснюваними фізичними та юридичними особами через фінансових посередників – банки та небанківські фінансові установи. Однак, шахрайство у фінансовій сфері існувало з періоду зародження банківської справи і є актуальним до сьогоднішнього дня. Відтак, пильність операцій, моніторинг сумнівних трансакцій, зокрема в банках, актуалізує наукові та практичні проблеми, які вимагають глибокого дослідження та розв'язання.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, набули великої актуальності і перебувають у центрі суспільної уваги. Проблемам формування системи фінансового моніторингу та аналізу законодавства України в цій сфері приділено багато досліджень, зокрема праці таких українських учених, як С.А.Буткевич, І.І. Дяконої, О.В. Київець, Т.Б. Ковч, О.В. Кравченко, Д.М. Лук'янець, Б.І. Сюркало. Проте й досі залишаються невирішеними певні проблемні моменти стосовно врегулювання діючої нормативної бази та організації процесу фінансового моніторингу.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у вивченні системи фінансового моніторингу в банківській сфері, виявленні проблемних аспектів та знаходженні шляхів їх вирішення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Для ефективного запровадження системи фінансового моніторингу в банківській сфері необхідна розробка та імплементація дієвого законодавства із врахуванням міжнародних вимог. Серед міжнародних документів, які передбачають запровадження системи фінансового моніторингу, необхідно виділити Сороч рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Ці рекомендації були розроблені в 1990 році як ініціатива щодо боротьби з протиправним використанням фінансових систем особами, які відмивають гроші, одержані від реалізації наркотиків. У 1996 році Рекомендації вперше були переглянуті з метою відображення типів відмивання грошей, які змінюються. Сороч Рекомендацій у редакції 1996 року (1124-2001-п) були схвалені більш як 130 країнами і є міжнародним стандартом у сфері боротьби з відмиванням грошей [1].

У жовтні 2001 року FATF поширила свій мандат на питання фінансування тероризму і зробила важливий крок, підготувавши Вісім Спеціальних Рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Ці Рекомендації містять комплекс заходів, метою яких є протидія фінансуванню терористичних актів та терористичних організацій, і доповнюють Сороч Рекомендацій [2].

Сороч Рекомендацій та Вісім Спеціальних Рекомендацій FATF були визнані Міжнародним валютним фондом та Світовим банком як міжнародні стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Зазначеними документами передбачено заходи, яких повинні вжити держави для недопущення та протидії відмиванню грошей, одержаних злочинним шляхом. Особливо підкреслюється роль фінансових установ у цьому процесі. При цьому обов'язок вживати відповідних заходів покладається не тільки на банки, а й на небанківські фінансові установи.

У законодавстві Європейського Союзу прийнята Директива Ради ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей. До кола суб'єктів, на яких покладаються обов'язки з фінансового моніторингу згідно з цією Директивою,

відносяться, кредитні та фінансові установи. Установи та особи, на яких поширюється дія цієї Директиви, повинні здійснювати ідентифікацію своїх клієнтів із метою додаткових доказів при вступі в ділові стосунки, особливо при відкритті поточних чи вкладних рахунків, чи при пропозиції послуг зберігання заощаджень. Не менш важливе значення при здійсненні фінансового моніторингу відіграють рекомендації Базельського комітету банківського нагляду.

Основою законодавчої бази України у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Закон України «Про банки і банківську діяльність»; Кримінальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів.

14 жовтня 2014 року Верховною Радою України ухвалено в другому читанні та в цілому Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (реєстр. № 5067). На думку експертів, Законом комплексно удосконалено національне законодавство в сфері фінансового моніторингу [3], зокрема:

- вдосконалено законодавчі аспекти, які впливають на якість розслідування злочинів з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- запроваджується національна оцінка ризиків системи фінансового моніторингу та удосконалення ризик-орієнтовного підходу;
- визначено заходи щодо боротьби із фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;
- включено податкові злочини до числа предикатних (Предикатний злочин означає будь-який злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в статті 6 «Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів»);
- внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України (щодо підслідності злочинів з легалізації);
- запроваджено фінансовий моніторинг щодо національних публічних діячів та посадових осіб інших країн та міжнародних організацій;
- знято порогові суми для здійснення фінансового моніторингу ріелторами та нотаріусами;
- виключено осіб, які здійснюють операції з готівковими коштами на суму понад 150000 грн., з числа суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок введення обов'язкового моніторингу таких операцій банківськими установами;
- удосконалено процедуру зупинення фінансових операцій тощо.

Закон підтримано в рамках антикорупційних ініціатив Уряду та підтверджує європейський вибір розвитку нашої держави та безумовне виконання Україною взятих на себе зобов'язань по імплементації Стандартів FATF.

Прийняття даного закону наблизило Україну на щабель до покращення системи фінансового моніторингу до вимог міжнародних організацій. Однак, у правовому полі залишаються окремі проблеми, які потребують вирішення.

По-перше, це відсутність повноцінного зворотного зв'язку з правоохоронними та іншими державними органами, уповноваженими запобігати та протидіяти легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, насамперед із суб'єктами державного фінансового моніторингу.

По-друге, питання розкриття банківської таємниці. Відповідно до статті 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», інформація про діяльність і фінансовий стан клієнта, яка стала відомою банку під час його обслуговування, є банківською таємницею. Тож, під об'єкти банківської таємниці підпадають параметри банківських рахунків та операцій з ними. При цьому кожен із службовців банку підписує договір про дотримання банківської таємниці. Однак, серед документів, які банк зобов'язаний надати на вимогу спеціально уповноважених органів значаться копії первинних документів, на підставі яких були проведені такі операції, відомості про їхніх учасників, а також інша інформація, у тому числі та, що становить банківську або комерційну таємницю [4]. При цьому кожному банку заборонено подавати інформацію про клієнтів інших банків, навіть якщо їхні імена зазначені в документах, угодах та операціях. Зважаючи на світовий досвід, зазначимо, що судова практика, враховує право клієнта на захист інформації. Клієнту в кожному випадку запиту про його рахунки повинні повідомляти про будь-який запит і він має право звернутися до суду з вимогою скасувати запит, якщо він вважає його незаконним. Нині існує група країн (Швейцарія, Австрія, Люксембург), де збереження банківської інформації розглядається як важливе завдання правового регулювання банківської діяльності, і отримати будь-які відомості з банку практично неможливо. У цих країнах надання банківської інформації передбачається тільки у випадках скоєння злочину та якщо існують докази причетності клієнта до злочину, а необґрунтоване передавання такої інформації тягне за собою застосування суворого Кримінального покарання банківських службовців. В Австрії за порушення банківської таємниці будь-які особи можуть бути позбавлені волі до 1 року або на них накладається штраф у розмірі до 360 ставок середньоденного заробітку. У Швейцарії банківська таємниця охороняється як цивільними, так і нормами кримінального права. Банк, який не вміє тримати секрети своїх клієнтів, може бути позбавлений ліцензії, а службовцям за розголошення такої інформації загрожує позбавлення волі на строк до 6 місяців, або штраф до 50 тис. швейцарських франків [5].

Відтак, на законодавчому рівні слід було б чітко вказати операції, інформація про які повинна бути розкрита банківськими установами. Нині інформацію про депозити, рахунки, транзакції клієнтів (в тому числі інформація, що містить банківську таємницю) банк може розкрити, для цього достатньо лише письмового запиту Держфінмоніторингу або ж прокуратури, СБУ, МВС, Антимонопольного комітету, податкових органів, виконавчої служби, що суперечить Закону «Про банки і банківську діяльність».

По-третє, необхідно було б зробити акцент на протидії пригоку капіталу між легальною та нелегальною (тіньовою) економікою. А суб'єктів первинного фінансового моніторингу на законодавчому рівні зобов'язати представляти документи про джерела походження коштів.

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінан-

суванню розповсюдження зброї масового знищення» передбачено проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу.

Відповідно система фінансового моніторингу складається з двох рівнів – первинного та державного.

Суб'єктами державного фінансового моніторингу є:

- центральні органи виконавчої влади та Національний банк України. Саме НБУ здійснює державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму щодо банків, платіжних організацій та членів платіжних систем, що є банківськими установами.

- спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу – центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, а саме Державна служба фінансового моніторингу України. Відповідно до міжнародних стандартів Державна служба фінансового моніторингу України не є ні правоохоронним, ні контролюючим органом, а функціонує у взаємодії із фінансовим сектором та правоохоронними органами.

Банки та інші фінансові установи є суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Варто відзначити, що згідно статистичних даних Державної служби з фінансового моніторингу питома вага фінансових операцій у повідомленнях від банків складала 97,39% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції [6]. Відтак, можемо стверджувати, що фінансовий моніторинг у банківській сфері є найбільш ефективним порівняно з іншими галузями. Тому, і в законодавчих актах, і в напрямку нормативно-методологічного забезпечення необхідно приділяти більше уваги іншим суб'єктам (небанківським фінансовим установам) первинного фінансового моніторингу.

Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері має свою специфіку. На нашу думку, банківська сфера є доволі містким поняттям, яке включає в себе окремі комерційні банки, банківський сектор (сукупність комерційних банків) і банківську систему (центральний банк і сукупність комерційних банків). Відповідно до цього специфіка фінансового моніторингу в банківській сфері полягає в тому, що він складається з кількох складових залежно від рівня використання, а саме: на державному рівні здійснюється моніторинг діяльності центрального банку; на рівні банківської системи – моніторинг фінансової стабільності в державі і фінансовий моніторинг банківського сектора національної економіки загалом, різних груп і окремих комерційних банків центрального банку, саморегульованими організаціями, рейтинговими компаніями і незалежними експертами; на рівні окремого комерційного банку – внутрішній фінансовий моніторинг [7].

Така класифікація зумовлена тим, що розвиток банківської сфери зазвичай нерівномірний за різними ознаками, і тому необхідно враховувати існуючі особливості. Інформаційні потоки вищезазначених рівнів фінансового моніторингу є інформаційною базою для проведення фінансового моніторингу в банківській сфері країни загалом.

Впровадження системи фінансового моніторингу в банківській сфері сприятиме створенню істотних переваг для всіх учасників банківської діяльності. Так, перевагами для комерційного банку стане [7]:

- можливість централізованого контролю за грошовими потоками структурних підрозділів, філій, дочірніх, афілійованих підприємств по рахунках;
- удосконалення стратегії своєї діяльності і системи оцінки ризиків;

- стимулювання розвитку системи регулярного інформаційного взаємообміну між суб'єктами банківського і реального секторів економіки, розширення кола його учасників: підприємств і кредитних організацій;

- розвиток продуктового ряду і регіональної мережі.

Для центрального банку фінансовий моніторинг забезпечить [7]:

- активізацію дослідження динаміки розвитку банківського сектора;

- підвищення якості аналізу інформації, необхідної для оцінки фінансової стійкості банківського сектора;

- сприяння виявленню і подальшому вирішенню проблем, що перешкоджають розвитку банківського сектора, стимулюванню взаємної довіри та підвищенню ефективності взаємодії банків і підприємств;

- попередження настання кризових ситуацій в банківській сфері;

- забезпечення стабільного функціонування банківських установ.

Клієнти банку в свою чергу матимуть змогу [7]:

- при виборі банківських послуг використовувати максимально повну інформацію про пропозиції (асортимент, тарифи, умови) банків;

- брати участь у системі інформаційного взаємообміну, тим самим інформуючи банківське співтовариство про свої потреби і переваги, сприяючи розвитку конкуренції на ринку банківських послуг і, відповідно, поліпшенню банківських послуг;

- ознайомитися з реальним фінансовим становищем та перспективами функціонування банківської установи;

- підвищити рівень довіри і впевненості в стабільності банківського сектора.

Протидія легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, у банківському бізнесі – це необхідність. Ефективні дії підрозділу фінансової безпеки банку запобігають можливості використання його в схемах легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, можливість участі в яких загрожує банкам не лише втратою репутації, але й чималими штрафними санкціями.

Найбільш суперечливими і складними для практичної реалізації фінансового моніторингу в банку є: 1) вимоги, пов'язані з процесом ідентифікації щодо визначення фінансового стану клієнта; 2) нормативно-методологічне забезпечення; 3) виявлення підозрілих операцій; 4) програмно-технічне забезпечення.

1. Ідентифікація клієнтів, особливо щодо періодичного оновлення отриманої інформації. Для оптимальної організації цього процесу доцільно грамотно скласти договори з клієнтами, максимально поклавши на них відповідальність за надання інформації, а також передбачити альтернативні способи інформаційної взаємодії з клієнтами. Крім того, необхідно врегулювати питання відмови в обслуговуванні за неповної ідентифікації з використанням внутрішнього блокування списання з рахунку. При здійсненні ідентифікації клієнта необхідно запроваджувати ризик-орієнтований підхід. Експерти банківської справи визначають наступні критерії ризикових транзакцій [4]:

1. Ризик клієнта, якщо в транзакції згадується особа, місцем проживання (перебування або реєстрації) якої є:

- держава, в якій не застосовують або застосовують не в достатньому обсязі, рекомендації Групи FATF та інших міжнародних організацій, що здійснюють діяльність у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму;

- держава, віднесена Кабінетом Міністрів до офшорних зон;

- держава, що підтримує тероризм.

2. Ризик за типом клієнта, якщо:

- клієнт відмовляється надати інформацію на запит банку;

- щодо клієнта надходили запити про надання інформації від спеціально уповноваженого органу;

- компанія має засновників або керівників, вік яких не дозволяє повною мірою займатися активною підприємницькою діяльністю (надто молоді чи літні: молодші 20 років або старші 70);

- компанія має невеликий період існування (до одного року) або незначний статутний капітал, а проводить фінансові операції у значних сумах.

2. Важливим чинником для позитивної оцінки банку є якість нормативно-методологічного забезпечення з напрямку, який має максимально відображати всі вимоги регуляторів щодо цього. Як показує практика, фрази «відповідно до чинних нормативних документів НБУ» не достатньо, тобто методологія банку повинна цитувати всі вимоги законодавства, а також максимально регулювати всі суперечливі питання (відповіді на які доцільно заздалегідь отримати від Нацбанку за запитом) і враховувати організаційну специфіку банку. Нормативно-методологічне забезпечення доцільно розробляти з урахуванням потреб банку, зважаючи на його структуру і спеціалізацію бізнес-напрямів. Відповідальний працівник великого системного банку може розробити 10 або навіть 20 документів з напрямку, але на столі в простого операціоніста або кредитника має бути не більше 1 посібника, що доступно і докладно викладає його функції в загальній системі протидії легалізації. Крім того, для економії витрат на навчання та відрядження можна відправляти на спеціалізовані семінари і тренінги лише працівників служби фінансового моніторингу, які можуть поділитися своїми знаннями через розробки навчальних програм та проведення дистанційного навчання/тестування персоналу інших підрозділів. А для вирішення термінових питань у поточному режимі допоможе спеціальна гаряча лінія або персональна сторінка служби фінансового моніторингу на корпоративному сайті.

3. Виявлення підозрілих операцій і повідомлення про них кому необхідно, зокрема зупинення операцій у передбачених законодавством випадках, це питання, всупереч більш високим штрафним санкціям, на другому місці після ідентифікації, оскільки щоденно додатково контролюється уповноваженим органом з фінансового моніторингу. Як правило, Нацбанк перевіряє цей блок з урахуванням даних статистичної звітності банку з фінансового моніторингу, а також отриманих даних від уповноваженого органу та за результатами перевірки інших банків. Таким чином, до перевірки цього блоку потрібно готуватися постійно за поточної роботи, аналізуючи звітність з позиції НБУ, а також заздалегідь врегулювати всі суперечливі питання інформаційної взаємодії з уповноваженим органом. Існуюча система протидії легалізації є недосконалою з позиції існування єдиного органу фінансового нагляду, який визначає законність операцій, що підпали під фінансовий моніторинг. Відсутність єдиної, доступної методології моніторингу фінансових операцій є однією з головних причин існування значної кількості операцій з ознаками сумнівності. Також, зважаючи на вищезгаданий ризик-орієнтований підхід, варто враховувати ризик операції, у разі якщо:

- операції компанії з готівкою становлять понад 75% усіх операцій;
- компанія проводить операції з векселями;
- у компанії одноосібний установчий і керівний склад;
- компанія має структуру, яка ускладнює процес ідентифікації справжнього власника чи вигодоодержувача.

• підприємства, у яких очевидна невідповідність призначень вхідних/вихідних платежів (наприклад, клієнту приходять платежі за автозапчастини, а він в повному обсязі робить перерахування за кондитерські вироби);

Також варто зазначити, що нині є неопрацьована система індикаторів виявлення сумнівних операцій. Лише зазначено граничну суму операції, яка має підпадати під фінансовий моніторинг, для внутрішнього моніторингу зазначено, що операції повинні мати ознаки сумнівності при наявності «вмотивованої підозри». Отже чіткі критерії віднесення операцій до внутрішнього моніторингу фактично є відсутніми. Це, у свою чергу має безпосереднє відношення до механізму національної системи протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом. Законодавством чітко окреслено лише ознаки сумнівності операцій, проте чітко не зазначено показники, критерії чи індикатори чіткого віднесення таких операцій для моніторингу. Вченими запропоновано використовувати систему індикаторів для суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Зазначена система індикаторів надасть не тільки впевненість у віднесенні кожної конкретної операції до системи моніторингу але і дозволить полегшити роботу спеціалізованого органу фінансового контролю, скоротить терміни розгляду операції, а також створить можливості для попередньої автоматизованої обробки операцій на предмет фінансового моніторингу [8].

Запропонованими індикаторами можуть бути наступні співвідношення:

- сума операції до щоденної суми виручки від реалізації;
- частка суми операції в річному доході від реалізації;
- сума місячного прибутку до суми операції;
- сума операції до щоденного (щомісячного) грошового обороту;
- сума операції до собівартості виготовленої продукції за місяць.

Зазначені співвідношення не є комерційною або банківською таємницею і можуть бути використані суб'єктами первинного фінансового моніторингу без обмежень.

4. Програмно-технічне забезпечення перевіряється не стільки на предмет його відповідності потребам банку, скільки на предмет відсутності в банку можливості порушити або обійти законодавство. Тому небажано, щоб квітанції і дані реєстру за надісланими операціями коригувались вручну, автоматизовані процеси автоматизовані лише формально, а клієнти самі проставляли коди фінансового моніторингу в системі «Клієнт-Банк».

Висновки з проведеного дослідження. Вивчення проблеми фінансового моніторингу в банківській сфері дало змогу теоретично обґрунтувати та розробити певні пропозиції, спрямовані на вирішення ряду суперечливих та складних проблем. Зокрема:

1. Правове регулювання фінансового моніторингу. У даному напрямку необхідно доопрацювати нормативно-правові акти з приводу більш чіткого окреслення банківських операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; розкриття банківської таємниці; подання інформації про джерела надходження коштів; більш жорсткого контролю за діяльністю небанківських установ.

2. Організація фінансового моніторингу. З огляду на те, що банківські установи є основними суб'єктами фінансового моніторингу необхідно удосконалити: схему ідентифікації клієнта, враховуючи ризик-орієнтований підхід; нормативно-методологічне забезпечення в напрямку розроблення не більше одного посібника, що доступно і докладно викладає функції працівника в загальній системі протидії легалізації і відмивання грошей; виявлення підозрілих операцій.

3. Забезпечення тісної співпраці банківських установ з НБУ, державною службою фінансового моніторингу щодо роз'яснення трактувань чинного законодавства, так і розробки базових шаблонів документів з фінансового моніторингу з набором обов'язкових параметрів, і автоматизації процесів практичного здійснення протидії легалізації доходів для банків, і спрощення системи кодування операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Крім того, необхідно налагодити систему інформування і тісної співпраці банківських установ із правоохоронними органами.

Попри існування ряду недоліків у системі протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, існує ряд позитивних моментів від такої діяльності для банків, зокрема, підвищення якості банківського сервісу і рівня довіри клієнтів до банків. Вважаємо, що дані пропозиції будуть слухними в напрямку удосконалення системи фінансового моніторингу в банківській сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/835_001.
2. Сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/ru/41_22.html.
3. Верховною Радою України прийнято основний Закон в сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247677679&cat_id=244276429.
4. Ярмач О. Коли про ваші рахунки банк повідомить куди слід: базові аспекти фінансового моніторингу транзакцій юросіб [Електронний ресурс] / О. Ярмач. – Режим доступу: http://ua.prostobiz.ua/rko/statti/koli_pro_vashi_rahunki_bank_povidomit_kudi_slid_bazovi_aspekti_finansovogo_monitoringu_tranzaktsiy_yurosib.
5. Костюченко О. Банківське право. Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 168 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/bankpravo/156-0a-kostjutenko-bankivske-pravo.html>.
6. Статистичні дані щодо отриманих Держфінмоніторингом повідомлень про фінансові операції протягом III кварталу 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2014/20141014/zvit_III_kv_2014.pdf.
7. Ковч Т. Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України: дис. ... канд. екон. наук: Тамара Богданівна Ковч. – К., 2011.
8. Сюркало Б. Напрями вдосконалення державного фінансового моніторингу [Електронний ресурс] / Б. Сюркало // Ефективна економіка. – 2011. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=779>.